

DEYİMBİLİMİN RUSYA'DAKİ GELİŞİMİ*

Yrd. Doç. Dr. Murat ULUOĞLU
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü
muratuluoglu@hotmail.com

Özet

Bilim adamlarının ilgisini çok eskiden beri çeken deyimler, önceleri dilbilimin farklı alanlarında (anlatım bilimi, sözcükbilim, sözdizimi vd.) incelenmiştir. Bu çalışmalarda deyimler bağımsız olarak ele alınmasa da kullanılan terminoloji ve yapılan sınıflandırmalar deyimbilimin temellerini oluşturmuştur. Özellikle İsveçli dilbilimci Ch. Bally'nin *Traité de stylistique française* 'Fransızca Anlatım Bilimi' (1909) adlı çalışması deyimbilimin gelişiminde önemli bir aşama kabul edilir. Deyimbilimin, dilbilimin bağımsız bir dalı olarak biçimlenmesi ise ünlü Rus Dilbilimci V. V. Vinogradov'un 1940'lı yıllardaki çalışmalarıyla başlar. Vinogradov farklı türdeki deyimleri sistemli bir biçimde sınıflandırarak deyimbilimin esaslarını belirlemiştir. Bu sınıflandırma birçok dilde kabul görmüştür. 1960 – 1980'li yıllarda Vinogradov'un görüşlerini daha da ileriye taşıyan araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmada deyimbilimin Rusya'daki gelişimi kronolojik sırayla incelenerek, Vinogradov'un sınıflandırması üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır. Bununla birlikte deyimlerle ilgili farklı görüşlere de yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: deyim, deyimbilim, Rusça, sözcük birleşimi.

THE PROGRESS OF PHRASEOLOGY IN RUSSIA

Abstract

Idioms have attracted the attention of linguists for a long time. These idioms have been examined in different areas of linguistics such as stylistics, lexicology, syntax. Although idioms have not been discussed independently in these studies, classification of idioms and the terminology used, formed the foundation of phraseology. Especially, the work of "Traité de stylistique française" (1909) by Swedish linguist Ch. Bally is regarded as an important milestone for the development of phraseology. Formation of phraseology, as an independent branch of linguistics, started with the works of V. V. Vinogradov in 1940s. Vinogradov has identified the principles of phraseology by classifying the different types of idioms in a systematic manner. This classification has been recognized in many languages. Many researches developing Vinogradov's opinions have been conducted between 1960 and 1980. In this study, the development of phraseology in Russia will be examined in chronological order and will be discussed in detail. Vinogradov's classification and different opinions about phraseology will be provided as well.

Key Words: idiom, phraseology, Russian, word combinations.

* Bu çalışma Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları (Rus Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalında hazırlanmış olan "Rusçada Fiilli Deyimlerin Yapısal, Anlamsal ve Dilbilgisel Özellikleri" adlı doktora tezinden bir bölümdür.

GİRİŞ

Deyimbilimin, dilbilimin bağımsız bir dalı olarak ortaya çıkışı Rus bilim adamlarının 1930 – 1940'lı yıllardaki çalışmalarıyla başlar. Bu tarihe kadar Avrupa'da, deyimbilimin gelişiminde önemli rol oynayan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan biri 1909 yılında İngiltere'de çıkan, J. Seidl ve W. McMordie tarafından hazırlanan *English Idioms and How to Use Them* 'İngilizce Deyimler ve Kullanılış Şekilleri' adlı sözlüktür. Bu sözlüğün önsözünde *idiom* teriminin bilimsel tanımı “*bileşimindeki sözcükler bir bütün olarak ele alındığında, bu sözcüklerin bağımsız anlamlarından farklı anlam taşıyan sözcük grubu*” biçiminde verilmektedir. (Seidl-McMordie, 1983: 4'ten aktaran; Solodub-Al'breht, 2003: 172). Bu tanımda *idiom*'un bileşimindeki öğelerin anlamsal açıdan yeniden biçimlenme özelliği açıkça ifade edilmiştir. İdiom'un genelleştirici mecazi anlamı da bu özellik temelinde ortaya çıkar (Solodub-Al'breht, 2003: 172).

20. yy.'ın başlarında deyimler üzerine yapılan araştırmalar arasında, İsveçli dilbilimci Ch. Bally'nin 1909 yılında yayımlanan *Traité de stylistique française* 'Fransızca Anlatım Bilimi' adlı çalışması özel bir yere sahiptir. Deyimler, sözcükbilimin ayrı bir dalı olarak ilk kez Bally tarafından ele alınmıştır. Bally'nin deyimlerle ilgili çalışmaları deyimbilimin oluşumunda ve gelişiminde oldukça önemlidir.

Fransızcadaki sözcük birleşimlerinin sınıflandırmasıyla ilgili konuları inceleyen Bally, sözcük birleşimlerini, kendilerini oluşturan öğelerin sabitlik derecesini esas alarak ikiye ayırmıştır (Bally, 1961: 89):

1. Bir araya geldikten hemen sonra parçalanabilen ve başka birleşimler oluşturabilecek düzeyde bağımsız öğelere sahip birleşimler.

2. Bağımsızlığını tamamen kaybetmiş, aralarında bölünmez bir bağ olan ve yalnızca söz konusu birleşim içinde bir anlam ifade eden öğelerden oluşan birleşimler.

Bu sınıflandırmada ikinci gruba giren sözcük birleşimleri, deyimlik birlikler (frazelogişeskiye yedinstva) olarak adlandırılmıştır. Bally, deyimlik birlikleri şöyle tanımlar: “*Eğer kendisini oluşturan sözcükler bağımsız anlamlarının tümünü kaybederse, sözcük birleşimi deyimlik birlik olur. Bu durumda bütün birleşim, öğelerinin anlamının toplamına eşit olmayan yeni bir anlam kazanır*” (Bally, 1961: 97). Deyimlik birliklere, Rusça *namilit'* şeyu 'birini cezalandırmak', *vo use lopatki* 'ardına bakmadan kaçmak' deyimleri örnek olarak gösterilebilir (Teliya, 1966: 14). Bally, deyimlik birlikleri kimyasal birleşimlere benzetir: “*Bu tür sözcük birleşimlerini yabancılar kolaylıkla bire bir çeviremezler (...) Bu birlikler yeteri*

kadar sık kullanılırsa bu durumda birleşim, basit sözcüğe eşdeğer olur” (Bally, 1961: 97).

Bally, bu sınıflandırmaya dahil etmediği birçok ara birim olduğunu belirtir. Bu ara birimlerden biri deyimsele gruplar (frazeoloğičeskiye gruppi) veya alışılmış birleşimler (obiçniye soçetaniya) dir: “Bileşimindeki öğelerin bütün grubun sınırlarını kesin olarak belirleyecek ve daha önce görülmüş, bilinen, tanıdık izlenimi verecek biçimde aralarında belirli bir yakınlık derecesi bulundurarak bağımsızlıklarını koruyan sözcük birleşimine deyimsele grup ya da alışılmış sözcük birleşimi adı verilir” (Bally, 1961: 92). Örneğin Fransızca *gravement malade* ‘ağır hasta’, *grièvement blessé* ‘ağır yaralı’ birleşimlerindeki *gravement* ve *grièvement* sözcükleri birbirleriyle eş anlamlı olsa da söz konusu birleşimlerde birbirlerinin yerine kullanılamazlar. Bu bağlamda, *dèsirer ardemment* ‘tutkuyla istemek’, *aimer éperdument* ‘tutkuyla sevmek’ birleşimlerinde de durum aynıdır. Hiçbir zaman *aimer ardemment* ve *dèsirer éperdument* diyemeyiz (Bally, 1961: 92).

Bally deyimlerin yalnızca iki temel türünü sistemleştirmiştir (Vinogradov, 1977a: 143): Bunlardan, “sözcüklerin anlamlarını bir dereceye kadar koruduğu birleşimleri deyimsele gruplar; öğeleri arasında tam bir bağıllık olan birleşimleri ise deyimsele birlikler” (Bally, 1961: 90) olarak adlandırmıştır.

Bally, serbest sözcük birleşimleriyle deyimsele birlikler arasındaki farkların çok iyi bilinmesinin önemini vurgulayarak, deyimsele birliklerin belirlenmesinde ifadenin biçimi ve anlamıyla bağlı iki esas özellik önerir. Bunlardan biri iç belirtiler (vnutrenniye priznaki) diğeri de dış belirtiler (vneşniye priznaki) dir. İfadenin birbirinden ayrı yazılan birkaç sözcükten oluşması; bu sözcüklerin değişmez bir düzen içinde bulunması, aralarına herhangi başka bir sözcük almaması, başka sözcüklerle değişmemesi dış belirtilerdir. İç belirtiler ise biçimsel özellikleri kapsayan dış belirtilerden farklı olarak deyim anlamıyla deyim oluşturulan sözcüklerin özel anlamlarının karşılaştırılmasıyla ortaya çıkar (Bally, 1961: 98-100). “Tüm ifadenin tek bir sözcüğe benzemesi, öğelerin anlamlarının kaybolması, sözcüksel, anlamsal ve sözdizimsel arkaizmlerin, eliptik yapıların vs. olması” (Teliya, 1966: 16) iç belirtileri oluşturur.

Bally, deyimlere yalnızca dış belirtiler çerçevesinde yaklaşmanın güvenilir olmayan sonuçlar doğurabileceğini, özellikle iç belirtiler üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir. Bally’ye göre iç belirtiler, dış belirtilere göre daha güç belirlenir fakat yanlışlığa olanak tanımayan kesin sonuçlara ulaşmamızı sağlar. “Bally’nin temel iç belirtiler olarak anlamsal ölçütleri belirlediği kabul edilmektedir. Bu yaklaşım deyimlerin sözcüksel ve anlamsal özelliklerinin araştırılmasının esaslarını belirlemiştir” (Teliya, 1966: 16).

Bally, sözcük birleşimlerini anlatım bilimi çerçevesinde ele almış, dilbilimin bağımsız bir dalı olarak deyimbilimden söz etmemiştir. Bu çalışmada öne sürülen bazı tezler, deyimbilimin günümüzde de çözüm bekleyen sorunlarındanadır.

Rusya'daki Deyimbilim Çalışmaları

Ruşçadaki deyimlerin genel sorunları üzerine çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Dilbilimin ayrı bir dalı olarak ele alınan deyimbilim, deyim oluşumu, diyalektik deyimbilim, karşılaştırmalı ve tarihi deyimbilim gibi birçok bağımsız alt dala ayrılmıştır.

Rus dili araştırmacılarının ilgisini çok eskiden beri çeken deyimler, 18. yy.'ın ikinci yarısından itibaren farklı adlar (*reçeniya, krılatıye slova, aforizmi, poslovitsi, pogovorki, vırajıniya, oborotı reçi, idiomı* vs.) altında çeşitli çalışmalarda ve sözlüklerde yer almaya başlamıştır (Şanskiy, 1985:6-7). Deyimlerin dilbilimsel bir disiplin olarak ilk kez V. V. Vinogradov tarafından ele alınarak incelendiği kabul edilir fakat bazı araştırmacılar bu sürecin M. V. Lomonosov'un çalışmalarıyla başladığını belirtir. Lomonosov, Rusçanın öğrenilmesiyle ilgili çalışmalarının hazırlık aşamalarında, dildeki sabitleşmiş ifadelerin sözcükle olan yakınlığına dikkat çekerek, bu konuyla ilgili önemli saptamalar yapmıştır. Lomonosov'un birçok atasözü derlediği, bunların bir kısmından 'Rusçanın Dilbilgisi' adlı çalışmasında yararlandığı, bunun dışında deyimlerin açıklamalı sözlüklere de dahil edilmesini önerdiği bilinmektedir (Teliya, 1966:11).

Ünlü Rus bilim adamı F. İ. Buslayev ilk canlı düşüncelerin atasözlerinde, İncil'den alınan aforizmalarda, halk dilindeki canlı ifadelerde ve benzetmeler türündeki alışılmış ifadelerde yankısını bulduğunu vurgulayarak, bu tarz alışılmış ifadeleri "*hem ahlak kurallarını hem de sağduyuyu kısa bir biçimde ifade eden, ataların torunlarına mirası*" (Buslayev, 1861: 131'den aktaran; Teliya, 1966: 11) sözleriyle niteler. Buslayev alışılmış ifadelerin özelliklerini şöyle belirtmiştir: "*Bu tarz ifadeleri akılda tutmak gerekir, bunlar dilbilgisi ve retorığın kurallarına uygun düşmeyebilir; temel özelliklerinden biri olarak anlam bütünlüğü bozulmadan biçim değiştirmelerinin olanaksız olduğu bölünmez bir yapıları vardır; arkaik, ritmik ve melodik bir kuruluşa sahiptirler*" (Teliya, 1966: 11).

İ. İ. Sreznevskiy, *Zameçaniya ob obrazovanii slov iz vırajıniy* (1873) 'İfadeden Sözcük Oluşması Üzerine Düşünceler' adlı makalesinde, deyimlerin sistem özelliklerine değinmiştir. İfade temelinde sözcük oluşum süreci (*dopotopniy* 'çok eski' sıfatının, *do potopa* 'Nuh'dan önce; Nuh Nebiden kalma' deyiminin temelinde oluşması gibi) Sreznevskiy'in dış görünüşteki karmaşık yapının ötesindeki canlılığı görmesine olanak tanımıştır. Sreznevskiy, en düzensiz deyimlerde bile belirli kuralların gözlenebileceğini belirtmiştir (Teliya, 1966: 12).

F. F. Fortunatov'un sabit sözcük birleşimleri üzerine önemli düşünceleri vardır. Fortunatov, *Sravnitel'noye yazıkoznaniye* 'Karşılaştırmalı Dilbilim' adlı çalışmasında sözcük birleşimini oluşturan öğelerin anlam ve dilbilgisi özellikleri açısından araştırılmasının sorunlarını belirlemeye çalışmıştır (Fortunatov, 1956:173-174'ten aktaran; Teliya, 1966: 12-13). Fortunatov *slitniye slova* 'bitişik sözcükler' kapsamında ele aldığı dil birimlerinin ifade ettiği anlamla, kendilerini oluşturan sözcüklerin anlamları arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Fortunatov, *nepriyatel* 'düşman' bitişik sözcüğündeki olumsuzluk anlamı veren Rusça *ne* öneki ve *priyatel* 'dost' sözcüğünün, "bitişik sözcüklerin bileşimindeki öğeler birbirinden ayrılamaz" düşüncesiyle bağlı olarak anlam değişimine uğradığını belirtmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde anlamsal açıdan bitişik sözcüklere benzeyen *Moskva – reka* 'Moskova nehri', *jeleznaya doroga* 'demiryolu' türündeki ifadelerin de anlamları bozulmadan bölünemeyeceklerini ve kendilerini oluşturan öğelerin yerlerinin değiştirilemeyeceğini savunmuştur (V. P. Jukov-A. V. Jukov, 2006: 72). Fortunatov'a göre deyimler, anlamsal açıdan sözcük; biçimsel açıdan ise sözcük birleşimi, yani ara bir kategori gibi değerlendirilebilir (Teliya, 1966: s.12-13).

A. A. Şahmatov'un *Sintaksis russkogo yazıka* (1941) 'Rusçanın Sözdizimi' adlı yapıtı Rusça deyimlerin araştırılma sürecinde özel bir yere sahiptir. Şahmatov, bu çalışmasında deyimleri, sözdizimsel açıdan bölünmeyen sözcük birleşimleri kapsamında ele almıştır. Ayrıca "sözcüklerin bölünmeyen birleşimleriyle ilgili sorunların yalnızca sözcükbilim için değil, dilbilgisi açısından da son derece önemli olduğunu özellikle belirtmiştir" (Vinogradov, 1977a: 140). Şahmatov sözcük birleşimlerinin bölünmesini, onların bileşimindeki esas ve bağımlı öğelerin karşılıklı ilişkilerinin belirlenmesi olarak açıklamıştır. Fakat bazı sözcük birleşimleri için böyle bir bölünmenin söz konusu olmadığını ve bunların da bölünmeyen sözcük birleşimleri kapsamında ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Şahmatov bu tür sözcük birleşimlerine *dva mal'çika* 'iki erkek çocuk' örneğini vererek, çağdaş Rusçanın sözdizimi kuralları açısından bu birleşimin esas ve bağımlı öğelerinin belirlenemeyeceğini, birleşimi oluşturan öğeler arasındaki ilişkinin ancak dil tarihi yardımıyla açıklanabileceğini ifade etmiştir (Şahmatov, 2001: 278-279). Vinogradov'a göre "bölünmeyen sözcük birleşimleri, dil gelişiminin öncü evrelerinin arkeolojik kalıntılarıdır" (Vinogradov, 1977a: 140).

Şahmatov'un *Sintaksis russkogo yazıka* adlı yapıtında bölünmeyen sözcük birleşimlerine verdiği örnekleri Vinogradov dört grup altında toplamıştır (Vinogradov, 1977a: 141):

1. Dilbilgisel olarak bölünmeyen, çağdaş sözdizimsel ilişkilere göre anlaşılabilen, fakat sözcüksel açıdan tamamen bağımsız; bileşimindeki sözcüklerin yerine uygun herhangi başka bir öge gelebilen sözcük birleşimleri. Bazı bölgesel ağızlarda tümcede tümleş görevi üstlenen, çekilmemiş eylemle yalın durumdaki adın bir arada kullanıldığı sözcük birleşimleri bu türdendir. Örn.:

Nado protopit' komnata 'odayı ısıtmak gerekir', *isportit' şuba* 'kürke zarar vermek' vs.

2. Dilbilgisel olarak bölünmeyen, çağdaş sözdizim kurallarına göre açıklanamayan ancak tamamen bağımsız olmasalar bile sözcüksel açıdan öğelere ayrılabilen, bileşimindeki sözcüklerden yalnızca birinin değişebileceği birleşimler. Örn.:

Dva 'iki', *tri* 'üç', *çetire* 'dört' sayılarıyla oluşturulan birleşimlerle (*dva kilogramma* 'iki kilogram', *dva vorobyia* 'iki serçe', *dva pal'tsa* 'iki parmak' vs.) sıra sayılarının tamlayan durum biçimiyle yapılan, fakat tamlayan durumun çağdaş özellikleriyle açıklanamayan (*pyatogo yanvaryia* 'Ocağın beşi', *desyatogo marta* 'Martın onu', *tridsat' pervogo dekabryia* 'Aralığın otuz biri' vs.) birleşimler. *Nomer* 'numara' sözcüğünün sıra sayılarıyla olan birleşimi de bu grubun içindedir. Örn.:

On jivyot v dome nomer vosmom 'o sekiz numaralı evde yaşıyor', *mi doyevali v vagono nomer dvatstat' pyatom* 'yirmi beş numaralı vagona geldik' vs.

3. Sözcüksel anlamları açısından bölünmeyen fakat dilbilgisel olarak bölünen, canlı dilin sözdizimsel yapısına tamamen uygun sözcük birleşimleri. Örn.:

İgral'niye kartı 'oyun kâğıdı', *velikiy knyaz* 'Büyük Knez', *Krasnoye selo* 'Kızıl Köy' vs.

4. Çağdaş dil sisteminde sözdizimsel, sözcüksel ve anlamsal özelliklerine göre eşit derecede bütünlüğe sahip ve bölünemeyen sözcük birleşimleri. Örn.:

Spustya rukava 'özenmeden', *oçertya golovu* 'düşüncesizce' vs.

V. N. Teliya, Vinogradov'un Şahmatov'dan aktardığı sözcük birleşimi türlerine ek olarak, dilbilgisel ve sözcüksel açıdan bölünmeyen *ruka s rukoy* 'el ele', *spasi bog* 'Tanrı kurtarsın', *çyort znayet çto* 'ne idüğü belirsiz bir şey' türündeki birleşimleri de ayrı bir grup içinde ele almıştır (Teliya, 1966: 13).

Teliya'ya göre, bu sözcük birleşimlerinden yalnızca kaynaşmışlığın farklı seviyelerde olduğu, *ruka s rukoy*; *spasi bog*; *çyort znayet çto*; *spustya rukava*; *oçertya golovu*; *ıgral'niye kartı*; *velikiy knyaz*; *krasnoye selo* türündekiler deyim kabul edilebilir. Deyimleri yalnızca anlamsal açıdan ele almanın yeterli olmayacağını savunan Teliya'ya göre, Şahmatov'un *ruka s rukoy* türünden ifadeleri açıklamak için biçimsel özelliklere dikkat çekmesi rastlantı değildir (Teliya, 1966: 14).

Vinogradov, Şahmatov'un görüşlerinin derinlemesine incelenmesiyle, sözdizimi ve deyimbilim çalışmalarında önemli sonuçlara ulaşılabilceğini fakat sözdizimsel ve sözcüksel bölünmeye bağlı olarak ele alınan bu dilbilgisel bölünme kavramının biraz değiştirilebileceğini belirtir. Vinogradov'a göre Şahmatov bölünme kavramını çağdaş sözdizimsel ilişkiler açısından son derece anlaşılmaz olan, ömrünü doldurmuş dilbilgisel olayların yansıdığı dar bir sözdizimsel deyimler ortamında uygulamıştır (Vinogradov, 1977a: 142). Fakat bu durumda sözdizimsel birliklerin bölünme özelliği dar bir çerçevede, yüzeysel bir biçimde ele alınmış olur.

Vinogradov'dan önce, deyimler üzerine yapılan araştırmalar arasında İ. M. Vulfius ve S. İ. Abakumov'un da ilginç gözlemler içeren çalışmaları vardır. Bu çalışmalar bilimsel çıkarımlara dayanmaktan çok öğretici özelliktedir. Vulfius, *K voprosu o klassifikatsii idiomov* (1929) 'İdiomların Sınıflandırılmasıyla İlgili Sorunlar Üzerine' adlı çalışmada öncelikle, Bally'nin deyimlerle ilgili görüşlerine yer vererek sabit sözcük birleşimlerini kendi bakış açısına göre sınıflandırmaya çalışmıştır (Şanskiy, 1985: 7):

1. Birbirinden ayrılmaz öğelerden oluşan ifadeler: Örn.:

Smotret' skvoz' pal'tsi na çto 'görmezden gelmek', *spustya rukava* 'özenmeden', *sobaku syel* 'deneyimli', *zadat' pertsu* 'birini adamakıllı paylamak' vs.

2. Atasözü türündeki ifadeler.

3. 3. Çağdaş dilin sözdizim kurallarına uymayan, sözcük oyunları içeren, deyimler dışında kullanılmayan, *zga; tla gibi* sözcüklerden oluşan deyimler. Örn.: *Ni zgi ni vidno* 'zifiri karanlık', *sgoret' dotla* 'yanıp kül olmak' vs.

Vulfius'un yaptığı bu sınıflandırma bazı yönleriyle eleştirilmektedir. Örneğin, söz konusu çalışmada yalnızca deyimlere özgü kabul edilen özellikler, hem deyim hem de atasözleri için geçerli olabilmektedir (Şanskiy, 1985: 7).

S. İ. Abakumov'un işlevsel olarak sözcüğe eş tuttuğu sabit sözcük birleşimlerini yapı ve köken açısından sınıflandırdığı *Ustoyçiviye soçetaniya slov* (1936) 'Sabit Sözcük Birleşimleri' adlı çalışması da deyimlerin araştırılması sürecinde önemli bir yere sahiptir. Abakumov sabit sözcük birleşimlerini anlamsal özelliklerine göre iki gruba ayırmıştır (Şanskiy, 1985: 8):

1. Anlamı, kendisini oluşturan öğelerin anlamından çıkarılmayan sözcük birleşimleri.

2. *Çyornoye more* “Karadeniz”, *maşino-traktornaya stantsiya* ‘makine, traktör istasyonu’ türünde birkaç sözcükten oluşan birleşik adlar.

Çalışmasına deyimlerin tüm çeşitlerini almayan Abakumov’un yaptığı sınıflandırmada bazı eksikliklerin olduğu kabul edilmektedir. Örneğin, *Çyornoye more* birleşimi birkaç sözcükten oluşan adlar kapsamında ele alınmıştır, fakat bu ifadenin genel anlamı bileşimindeki sözcüklerin ayrı ayrı anlamlarından çıkmamaktadır (Şanskiy, 1985: 8).

Sovyet dilbiliminde deyimbilimin tanımıyla ilgili yapılan ilk çalışmalardan birisi de Ye. D. Polivanov’a aittir. Polivanov deyimlerle özel olarak ilgilenmese de, *O Fonetiçeskih priznakah sotsial'no-gruppovih dialektov i v çastnosti russkogo standartnogo yazıka* (1931) ‘Sosyal Grupların Diyalektlerinin ve Ayrıca Standart Rusçanın Sesbilgisel Özellikleri Üzerine’ adlı çalışmasında deyimbilimin bağımsız bir biçimde gelişmesi gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

“(…) bu açıdan sözdizimiyle aynı işlevi görecektir, bununla birlikte sözcükbilimin belirli sözcüklerin anlamlarıyla ilgilenmesine benzer biçimde, belirli sözcük birleşimlerini genel tür olarak değil, kendi anlamlarıyla ele alacak özel bir alana ihtiyaç doğmaktadır. Dilbilimin bu alanına ve ele aldığı olayların toplamına deyimbilim¹ adını veriyorum (bu anlamda başka bir terimin de –idiomatika- önerildiğini belirtmek istiyorum)” (Polivanov, 1968: 207-208’den aktaran; Gvozdayov, 1977: s.9).

1940’lı yıllara kadar Rusçadaki deyimler üzerine yapılan çalışmalar farklı düşüncelere ve gözlemlere dayanıyordu. İlginç yaklaşımlar içeren bu çalışmalar, deyimbilimin daha sonraki gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

Deyimbilimin, dilbilimin ayrı bir dalı olarak biçimlenmesinde, ünlü Rus bilim adamı V. V. Vinogradov’un 1946 ve 1947 yıllarında Sovyetler Birliğinde yayımlanan *Osnovniye ponyatiya russkoy frazeologii kak lingvistiçeskoj distsiplini* (1946) ‘Bir Dilbilim Dalı Olarak Rus Deyimbiliminin Temel Kavramları’, *Ob osnovnih tipah frazeologičeskih yedinitits v russkom yazıke*² (1947) ‘Rusçada Deyimsel Birimlerin Temel Çeşitleri Üzerine’ adlı çalışmalarının rolü çok büyüktür. Bu çalışmalarda deyimler ilk kez dilbilimin bağımsız bir dalı olarak ele alınmıştır. Deyimlerin sınıflandırılmasına ilişkin evrensel esasları belirleyen bu çalışmalar, birçok dilde deyimler üzerine onlarca yıldır yapılan araştırmaları kapsayan bir deneme niteliğindedir.

¹ Ye. D. Polivanov, burada Rusça *frazeologiya* terimini kullanmıştır.

² Bu makale, V. V. Vinogradov’un 1946 yılında yayımlanan **Osnovniye ponyatiya russkoy frazeologii kak lingvistiçeskoj distsiplini** adlı makalesinin ikinci baskısıdır. Bu çalışma ilkine oranla, deyimlerin sınıflandırılmasıyla ilgili daha açıklayıcı bilgiler ve örnekler içerir.

Vinogradov deyimbilimin güncel sorunlarının bağımsız bir bilimsel anlayış içinde değerlendirilmesinin önemini şöyle belirtir: “*Deyimbilim, dilbilimsel sistem içinde bazen hiç yer almaz ama genellikle sözcükbilimle bir arada bulunur veya ona dahil olur. Deyimbilimin kapsamı ve temel kavramları bugüne kadar aydınlatılmamıştır. Deyimbilimin temel alt dallarının, amacının ve sınırlarının belirsizliği, bu bilim dalının bağımsız bir biçimde gelişmesini engellemiştir*” (Vinogradov, 1977b: 118).

Vinogradov, deyimlerle ilgili yapılan çalışmalardan bahsederken K. Briggmann, G. Paul, A. Séchehau, O. Yespersen, Baudouin de Courteney, Ch. Bally gibi bilim adamlarının çalışmalarıyla ilgili çeşitli değerlendirmeler yapmıştır (Vinogradov, 1977b: 119). Özellikle Şahmatov ve Bally'nin deyimlerle ilgili görüşlerinin, Vinogradov'un çalışmalarının temellerini oluşturduğu bilinmektedir.

Vinogradov anlamsal özellikleri esas alarak üç değişik deyim türü belirlemiştir (Vinogradov, 1977b: 119):³

1. *Frazeologičeskiye sraşeniya* (deyimsel kaynaşmalar) ‘kaynaşmış deyimler’.
2. *Frazeologičeskiye yedinstva* (deyimsel birlikler) ‘birlik oluşturmuş deyimler’.
3. *Frazeologičeskiye soçetaniya* (deyimsel uyumlar) ‘uyumlu deyimler’.

Kaynaşmış Deyimler: Vinogradov, anlamsal açıdan en üst düzeyde kaynaşmışlık derecesindeki ögelerden oluşan sözcük birleşimlerini kaynaşmış deyimler olarak adlandırmıştır ve bu tür deyimler için *idioma* ‘idiom’ terimini de kullanmıştır. Bu deyimlerde sözcüksel anlam, bütünü anlamından tamamen bağımsızdır. Birleşimi oluşturan ögelerin, dilin herhangi bir alanındaki bağımsız ögelerle benzerliği sesteşlikten öteye gitmez (Vinogradov, 1977b: 121-122). Bu gruba, *kak pit' dat'* ‘kesinlikle’, *kuz'kinu mat' pokazat'* ‘tehdit etmenin kaba ifadesi’, *sobaku syest'* ‘deneyimli’, *pritça vo yazitseh* ‘genel konuşma konusu’, *bit' bakluşi* ‘avare avare gezmek’, *toçit' lyası* ‘çene çalmak’, *vverh tormaşkani* ‘alt üst etmek’ gibi deyimler örnek gösterilebilir.

Vinogradov, ifadenin bölünmezliğini sağlayan özelliklere göre kaynaşmış deyimleri, kavramsal olarak dört temel gruba ayırmıştır (Vinogradov, 1977a: 146):

³ V. V. Vinogradov'un deyim türlerini nitelemek için kullandığı Rusça terimlerin Türkçe karşılıklarıyla ilgili olarak bk.: (Hacızade, 2005: 5).

1. Bileşiminde günümüzde kullanılmayan, ömrünü tüketmiş, dolayısıyla bütünüyle anlamsızlaşmış sözcüklerin bulunduğu kaynaşmış deyimler. Örn.:

U çyorta na kuliçkah ‘cehennem dibinde’, *vo vsyu İvanovskuyu* ‘olanca gücüyle’, *popast' vprosak* ‘yaş tahtaya basmak’ vs.

2. Sözdizimsel olarak bölünmeyen ve çağdaş dildeki sözcük birleşimlerinin güncel kurallarına uymayan, dilbilgisel arkaizmlere sahip sözcüklerden oluşan kaynaşmış deyimler. Örn.:

Niçtoje sumnyasya/sumnyaşesya ‘tereddüt etmeden’, *bıla – ne bıla* ‘denemeye değer’, *i vsya nedolga!* ‘işte bu kadar’ vs.

3. Canlı bir özelleşmeye uğramış, hem sözcüksel hem de anlamsal açıdan bölünmeyen kaynaşmış deyimler. Örn.:

Çego dobrogo ‘belki’ (tatsız bir durumda kullanılır), *vot tebe i na* ‘al sana’ beklenmeyen bir durum karşısında, şaşırma durumunda kullanılır) vs.

4. Bileşimi oluşturan öğelerin sözcüksel anlamlarının, genel anlamın kavranmasında yetersiz kaldığı durumlar. Örn.:

Sidet' na bobah ‘avucunu yalamak’, *duşi ne çayat' v kom - nibud'* ‘birine gözü gibi bakmak’ vs.

Vinogradov, kaynaşmış deyimlerin etimolojik olarak açıklanabileceğini fakat bunun halk etimolojisinden ileri gitmeyeceğini ve derin anlamsal bağların ortaya çıkarılması için bu açıklamaların yeterli olmayacağını belirterek, çözümlenemez anlam yapısına sahip *sobaku syel* kaynaşmış deyimi için A. A. Potebnya’nın yaptığı etimolojik açıklamaya yer verir. Vinogradov’un, İ. M. Snegirev’den yaptığı alıntıya göre “*Potebnya bu ifadeyi tarımla bağlantılı olarak köylü halk ağzına özgü kabul eder: Tarım işinin zorluğunu ancak o işte ustalaşmış kişiler bilir: Yorulduğunda, aklıktan köpeği bile yersin*” (Vestnik Yevropı, 1819, No:11: 190’dan aktaran; Vinogradov, 1977a: 123). Vinogradov’a göre böyle bir yorum, söz konusu deyim için çağdaş anlamına açıklık getiremez.

Birlik Oluşturmuş Deyimler: Vinogradov, kaynaşmış deyimler gibi anlamsal açıdan bölünmeyen bir başka deyim türü daha belirlemiştir. Fakat bu gruba giren deyimlerde kaynaşmış deyimlerden farklı olarak, genel anlam, öğelerin anlam birleşiminden doğmuştur (Vinogradov, 1977b: 131). Vinogradov, anlamsal açıdan daha az kaynaşmışlık düzeyine sahip bu tür ifadelere “kaynaşmış” denilemeyeceğini belirtir ve “birlik oluşturmuş deyimler” terimini

önerir. “Birlik oluşturmuş deyimlerde bütünü anlamı, ifadeyi oluşturan sözcüklerin gizli anlamlarıyla bağlıdır. Bu anlam, ifadenin canlı ve renkli temellerinin duyumsanmasına olanak tanır” (Vinogradov, 1977b: 128). Bu gruba, *derjat' kamen' za pazuhoy na kogo* ‘kin gütmek’, *vinosit sor iz izby* ‘kirli çamaşırları ortaya dökmek’ *strelyaniy vorobey* ‘kaçın kurası’, *krov' s molokom* ‘yüzünden kan damlıyor’, *plyosat' pod dudku* ‘birinin ağzına bakmak’, *plit' po teçeniyu* ‘kendini akıntıya bırakmak’, *plit' protiv teçeniyu* ‘akıntıya karşı kürek çekmek’ gibi deyimler örnek gösterilebilir.

Birlik oluşturmuş deyimlerde genel anlamın, ifadeyi oluşturan sözcüklerin anlamından kolayca çıkarılabildiği durumlar vardır. Örneğin, önemsiz bir olayın gereğinden fazla büyütüldüğü durumları ifade eden *iz muhi slona delat'* (sinekten fil yapmak) ‘pireyi deve yapmak’ deyiminin anlamı, açık bir biçimde algılanmaktadır. *Belaya vorona* (beyaz karga) deymi de bu çerçevede açıklanabilir. İnsanlar arasında dikkat çeken kişileri nitелеmek için kullanılan bu deyim, genellikle siyah renkli kargalar arasında beyaz bir karganın olması gibi seyrek karşılaşılan bir durumla ilişkilendirilmiştir (Solodub-Al'breht, 2003: 177-178).

Vinogradov birlik oluşturmuş deyimlerin dört temel özelliğini belirlemiştir (Vinogradov, 1977b: 133):

1. Deyimin bölünmezliğini sağlayan mecazi ve canlı bir anlam vardır. Bu mecazi ve canlı anlam her zaman doğrudan algılanamasa da bazen sezilebilir.
2. Canlı ve zengin içerikli bir anlatım vardır.
3. Deyimi oluşturan öğelerin herhangi biri eş anlamlı başka bir sözcükle değişmez.
4. Deyimin bir bütün olarak ifade ettiği anlam, tek bir sözcükle karşılanabilir. Başka bir deyişle birlik oluşturmuş deyimlerle aynı anlama gelen sözcükler olabilir.

Vinogradov, söz konusu dört özelliğin her zaman bir arada olmayabileceğini ama birlik oluşturmuş deyimlerden söz edebilmek için bu özelliklerden en az birinin yeterli olacağını belirtmiştir.

Uyumlu Deyimler: Rusçadaki deyimlerin en kapsamlı sınıfını oluşturan uyumlu deyimler iki öğeden oluşur. Öğelerden bir tanesi bağımsız anlamını korurken diğeri “deyimle bağlı mecazi anlam”da kullanılır. Bu gruba *zakadıçnyy drug* ‘cancığer arkadaşı’, *potupit' uzor* ‘mahçup olmak’, *oblit' prezreniyem*

'nefretini kusmak', *çyornaya neblagodarnost'* 'nankörlüğün en kaba biçimi', *drujnaya vesna* 'çabuk başlayan ve özellikleri çok belirgin olan ilkbahar' gibi deyimler örnek gösterilebilir. Bilindiği üzere bazı sözcükler tek başına bir anlam taşımaz, yalnızca belirli deyim grupları içinde anlam kazanır. Sözcüğün bu anlamına da "deyimle bağlı mecazi anlam" denir. Örneğin, *şçekotliviy* sözcüğü yalnızca *şçekotliviy vopros* 'hassas bir mesele'; *şçekotlivoye polojeniyeye*; *şçekotlivoye obstoyatel'stvo* 'hassas bir durum' gibi deyimlerde anlam kazanırken tek başına veya başka sözcüklerle bir arada kullanılamaz. Dilbilgisel açıdan uyum sağlasa da *şçekotlivaya mıs'* veya *şçekotllivoye namereniyeye* gibi birleşimler kurmak olanaksızdır. *Şçekotliviy* sözcüğünün anlamı deyimisel olarak sınırlıdır. Fakat *şçekotliviy* sözcüğünün birleşim kurduğu *vopros* 'sorun', *polojeniyeye* 'durum' sözcükleri kullanım alanı açısından tamamen serbesttir ve başka sözcüklerle birleşim oluşturabilirler. Ruhsal bir durumu ifade etmek için 'ele geçirmek, etkisi altında bırakmak' anlamında, kullanılan *brat'* sözcüğü için de aynı durumdan söz edilebilir. *Brat'* sözcüğü bu anlamıyla yalnızca *strah beryot* 'korkuya kapılmak', *toska beryot* 'üzüntüye kapılmak', *dosada beryot* 'sıkıntıya kapılmak', *ujas beryot* 'dehşete kapılmak' gibi birleşimler oluşturabilir. Fakat *brat'* fiiliyle, *radost'* 'sevinç', *udovolstviye* 'memnuniyet', *naslajdeniyeye* 'zevk' sözcüklerini kullanarak *radost' beryot*, *udovolstviye beryot*, *naslajdeniyeye beryot* gibi birleşimler kurmak olanaksızdır. Görüldüğü üzere *brat'* sözcüğü, ruhsal bir durumu ifade etmek için sınırlı bir kullanım alanına sahiptir (Vinogradov, 1977b: s.133-136). Uyumlu deyimlerde deyimle bağlı mecazi anlam taşıyan sözcük eşanlamlılarıyla değiştirilebilir. Bu durumda deyimın genel anlamı değişmez. Örneğin, *skoropostijnaya smert'* 'ani ölüm' deyimini hiçbir anlam değişimine uğramadan *vezapnaya smert'* biçiminde de ifade edilebilir. *Raskvasit' nos* burnunu dağıtmak' deyimini de anlamı değişmeden *razbit' nos* biçiminde ifade edilebilir (Şanskiy, 1985: 62).

Vinogradov'un yaptığı sınıflandırmaya göre "kaynaşmış deyimler ve birlik oluşturmuş deyimlerin uyumlu deyimlerden farkı, anlamsal açıdan bölünmemeleri ve anlam bütünlüğüne sahip olmalarıdır. Kaynaşmış deyimler ve birlik oluşturmuş deyimler ise birbirlerinden, bileşimindeki öğelerin anlamsal bütünlük derecesine göre ayrılır" (Solodub-Al'breht, 2003: 176). Bu sınıflandırmada, Bally'nin sözcük birleşimleriyle ilgili görüşlerinin etkisi açıkça görülmektedir. "Araştırmacı, Bally'nin 'birlikler' adı altında sunduğu grubu bileşenlerinin bağlılık derecesine göre ikiye ayırmış, kaynaşmış ve birlik oluşturmuş deyimler adlı grupları belirlemiştir. Ch. Bally'nin deyimisel gruplar olarak yorumladığı sözcük birleşimlerinden ise titiz bir inceleme ile uyumlu deyimleri ayırmıştır" (Hacızade, 2005: 6).

Vinogradov'un çalışmaları, deyimbilimin, dilbilimin bağımsız bir bilim dalı olarak gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmalarda öne sürülen düşünceler, Sovyetler Birliğinin yanı sıra Avrupa'da da yankı bulmuştur. Vinogradov'un deyim türlerini nitelemek için kullandığı frazeoloğiceskiye

sraşeniya; frazeologiçeskiye yedinstva; frazeologiçeskiye soçetaniya terimleri, yalnızca Rusçada değil çeşitli dillerdeki deyimlerin sınıflandırılmasında da esas alınmıştır. İngilizce *phraseological fusions*; *phraseological unites*; *phraseological collocations*; Fransızca *les locutions soudées*; *des ensembles phraséologiques*; *combinaisons phraséologiques*, Almanca *phraseologische Zusammenbildungen*; *phraseologische Einheiten*; *phraseologische Verbindungen* terimleri Rusçadan alınmıştır.⁴

B. A. Larin'in, *Oçerki po frazeologii* (1956) 'Deyimbilim Üzerine Denemeler' adlı makalesi de deyimbilim çalışmaları arasında önemli bir yere sahiptir. Söz konusu makalede öncelikle Rusça *frazeologiya* 'deyimbilim' terimi üzerinde duran Larin, deyimlerle ilgili yapılan çalışmalarda bu terimin kullanımındaki yanlışlıkları eleştirel bir bakış açısıyla ele almıştır. Larin, *frazeologiya* teriminin bir bilim dalının adı olması gerekirken, söz konusu bilim dalının inceleme nesnesinin tanımı için kullanıldığını belirtmiştir. Larin, *O frazeologii Saltıkova Şçedrina* 'Saltıkov Şçedrin'in Deyimleri Üzerine', *O bogatoy frazeologii russkogo yazıka* 'Rusçanın Deyim Zenginliği Üzerine', *Frazeologiya delovogo yazıka* 'Resmi Dildeki Deyimler' gibi çalışma başlıklarında *frazeologiya* teriminin yanlış kullanıldığını, ele alınan nesnenin değil, çalışma alanının kendisinin *frazeologiya* olarak nitelendirilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Larin bu terimin kullanımındaki düzensizliği, deyimbilimin o güne kadar dilbilimsel yaklaşımla ele alınmamasıyla açıklar (Larin, 1977: 125-126).

Larin, deyimbilimin bağımsız bir dilbilim dalı olarak gelişebilmesi için öncelikle araştırma nesnesinin ve ayrıca dilbilimin diğer dallarıyla ilişkisinin tam anlamıyla ortaya çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Larin, yapılmış çeşitli çalışmalarda, sözcük birleşiminin biçimsel özelliklerine göre tümce; bütünsel anlam özelliklerine göre ise sözcük olarak ele alındığını, fakat bu durumda deyimlerin etraflıca incelenebilmesi için sözdiziminin ve sözcükbilimin, yeterli olmadığını vurgular.

"Dil birimi olan sözcük birleşimi, sözcük ve tümce arasında yer alır (...) Düşünceyi oluşturan basit bir ifade türü olan sözcük birleşimleri, sözdiziminin inceleme alanına giren, öğelere ayrılabilir söz birimleridir. Ama bu sözcük birleşimleri anlamsal bütünlük sağlayan sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşmuşsa sözcük birleşimi olarak sözcükbilimin alanına yaklaşırlar. Bunlar ya bağımsız olarak deyimbilim ya da bugüne kadar yapıldığı gibi sözcükbilim kapsamında incelenmelidir" (Larin, 1977: 126-127).

Larin, anlamsal özellikleri açısından deyimlerin her ne kadar sözcükbilimin inceleme alanına yaklaştığını söylese de sözcükbilimin, değişik kaynaşmışlık

⁴ Ayrıntılı bilgi ve örnekler için bk.: Yu. P. Solodub , F. B. Al'breht, 2003, s.179.

düzeyine sahip bütün deyimleri kapsayamayacağını da altını çizer (Larin, 1977: 127).

Larin, serbest sözcük birleşimlerinin ve deyimbilimin genel sorunlarını ele aldığı makalesinde deyimlerin anlamsal özelliklerine de yer vererek sözcük birleşimlerinin üçlü bir sınıflandırmasını yapar (Larin, 1977: 147-148):

1. Dilde serbest olarak kullanılan sıradan sözcük birleşimleri (Obıçniye slovosocetaniya). Tüm dillerin gelişiminin her aşamasında görünen serbest kullanımdaki değişebilir sözcük birleşimlerinin yanı sıra Vinogradov'un yaptığı sınıflandırmada üçüncü grupta yer alan, en az düzeyde kaynaşmışlık özelliğine sahip uyumlu deyimler (frazeologičeskiye soçetaniya) de bu gruba girer.

2. Kalıplaşmışlık, geleneksellik ve mecazlaşma olgularının varlığına göre belirlenen, Vinogradov'un birlik oluşturmuş deyimler (frazeologičeskiye yedinstva) adını verdiği değişmez metaforik sözcük birleşimleri (ustoyçiviye metaforičeskiye slovosocetaniya).

3. Vinogradov'un kaynaşmış deyimler (frazeologičeskiye sraşeniya) adıyla sınıflandırdığı mecazlaşmış sözcük birleşimlerinden farklı olarak, ilk anlamlarından tamamen uzaklaşmış, bölünmeyen ifadeler (nerazlojimiye reçeniya). Bu tür deyimler, sözcük birleşimlerinin biçim ve anlamının uzun süreli gelişimi ve değişimi sonucunda oluşmuştur.

Bu sınıflandırma serbest sözcük birleşimlerinden bölünmeyen sözcük birleşimine yönelik hareketin temel süreçlerini yansıtmaktadır. İlk grupta gerçek bir olayın algılanışının doğrudan ifadesi; ikinci grupta genel bir düşüncenin mecazi ifadesi; üçüncü ve son grupta ise hem sözcüksel hem de mecazi anlamın belirsizleştiği gizli bir sembol söz konusudur (Larin, 1977: 148).

Larin, serbest sözcük birleşimlerinin mecazlaşmasını göz önünde bulundurarak yaptığı sınıflandırmada serbest sözcük birleşimleriyle uyumlu deyimleri bir grupta ele almıştır. Çünkü uyumlu deyimler en az derecede kaynaşmışlık özelliğine sahiptir. Dolayısıyla gerçek deyimler sadece birlik oluşturmuş deyimler ve kaynaşmış deyimlerdir (V. P. Jukov-A. V. Jukov, 2006: 73-74).

SONUÇ

Vinogradov'un yukarıda belirtilen çalışmalarından sonra Sovyetler Birliğinde deyimbilim çalışmaları hız kazanmıştır. İlerleyen yıllarda kuramsal çalışmaların yanı sıra değişik edebiyat türlerinin bileşimindeki deyimlerin incelenmesiyle ve deyimlerin biçim özelliklerinin öğrenilmesiyle ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Tüm bu çalışmalarda deyimler özellikle anlambilim, sözcüksel anlambilim, biçimbilim ve sözdizimi açısından incelenmiştir. Bu çalışmalar arasında deyimlerin anlamsal incelenmesi özel bir yere sahiptir. Bu bağlamda deyimlerin deşikeleri, eş anlamlılığı, karşıt anlamlılığı, çok anlamlılığı ayrıntılarıyla araştırılmıştır (V. P. Jukov-A. V. Jukov, 2006: 41).

Özellikle 1960 – 80'li yıllar arasında deyimlerle ilgili oldukça önemli çalışmalar yapılmıştır. L. İ. Royzenzon ve A. M. Buşuiy'in birlikte hazırladığı, 1970 yılında yayımlanan *Materialı k obşçey bibliografii po voprosam frazeologii* 'Deyimbilim Sorunları Üzerine Genel Bibliyografi Bilgileri' adlı çalışmada Rusça deyimler üzerine yapılmış 2000'den fazla çalışma yer almaktadır (Royzenzon, 1970). N. M. Şanskiy (*Frazeologiya sovremennogo russkogo yazıka* 'Çağdaş Rus Deyimbilimi'); M. T. Tağıyev (*Glagol'naya frazeologiya sovremennogo russkogo yazıka* 'Çağdaş Rusçada Fiilli Deyimler'); S. İ. Ojegov (*Leksikologiya. Leksikografiya. Kul'tura reçi* 'Sözcükbilim. Sözlükbilim. Söylem Kültürü'); V. M. Mokiyeenko (*Slavyanskaya frazeologiya* 'Slav Deyimbilimi'); A. M. Çepasova (*Semantiko – grammatičeskiye klassı russkih frazeologizmov* 'Rusça Deyimlerin Anlamsal – Dilbilgisel Sınıfları'); A. M. Meleroviç (*Problema semantiçeskogo analiza frazeologičeskikh yedinits sovremennogo russkogo yazıka* 'Çağdaş Rusçadaki Deyimlerin Anlamsal Açından İncelenmesinin Sorunları'); V. P. Jukov (*Semantika frazeologičeskikh oborotov* 'Deyimsel İfadelerin Anlambilimi'); M. M. Kopilenko, Z. D. Popova (*Oçerki po obşçey frazeologii* 'Genel Deyimbilim Üzerine Denemeler'); V. N. Teliya (*Çto takoye frazeologiya* 'Deyimbilim Nedir'); Yu. A. Gvozdyayov (*Osnovi russkogo frazoobrazovaniya* 'Rusça Deyimlerin Oluşum Esasları'); R. N. Popov (*Frazeologičeskiye yedinitsı sovremennogo russkogo literaturnogo yazıka s istorizmami i leksiçeskimi arhaizmami* 'Çağdaş Rus Edebiyat Dilinde Tarihsel ve Sözcüksel Eski Biçimli Deyimler') gibi bilim adamları değerli çalışmalarıyla deyimbilim araştırmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca Sovyetler Birliğinde ve günümüzde Rusya Federasyonunda çeşitli üniversitelerde düzenlenen sempozyumlarda sunulan bildiriler, deyimbilim çalışmalarının önemli bir aşaması olarak kabul edilir.

KAYNAKÇA

- BALLY, Ch., (1961), *Frantsuzskaya stilistika*, Moskva: İzdatel'stvo İnostrannoy Literaturi.
- GVOZDARYOV, Yu. A., (1977), *Osnovı russkogo frazooobrazovaniya*, Rostov: İzdatel'stvo Rostovskogo universiteta.
- HACIZADE, Naile, (2005), *Azerbaycan Türkçesindeki Deyimlerin Dil Özellikleri*, Ankara: Atlas Yayın Dağıtım.
- JUKOV, V. P. – JUKOV, A. V., (2006), *Russkaya frazeologiya*, Moskva: Vısşaya şkola.
- LARİN, B. A., (1977), “*Oçerki po frazeologii (o sistematzatsiyah i metodah issledovaniya frazeologičeskih materialov)*”, Larin, B. A., İstoriya russkogo yazıka i obşçeye yazikoznaniye, (izbranniye raboti), Moskva: İzdatel'stvo Prosveşçeniye.
- ROYZENZON, L. İ. – BUŞUİY, A. M., (1970), *Materialı k obşçey bibliografii po voprosam frazeologii*, Samarkand.
- SOLODUB, Yu. P. - AL'BREHT, F. B., (2003), *Sovremenniy russkiy yazık, Leksika i frazeologiya sovremennogo russkogo literaturnogo yazıka*, Moskva: İzdatel'stvo Flinta - Nauka.
- ŞAHMATOV, A. A., (2001), *Sintaksis russkogo yazıka*, Moskva: URSS.
- ŞANSKİY, N. M., (1985), *Frazeologiya sovremennogo russkogo yazıka*, Moskva: İzdatel'stvo Vısşaya şkola.
- TELİYA, V. N., (1966), *Çto takoye frazeologiya*, İzdatel'stvo Nauka.
- VİNOGRADOV, V. V., (1977a), “*Ob osnovnih tipah frazeologičeskih yedinits v russkom yazıke*”, Vinogradov, V. V., İzbranniye trudi, Leksikologiya i leksikografiya, Moskva: İzdatel'stvo Nauka.
- VİNOGRADOV, V. V., (1977b), “*Osnovniye ponyatiya russkoy frazeologii kak lingvistiçeskoj distsiplini*”, Vinogradov, V. V., İzbranniye trudi, Leksikologiya i leksikografiya, Moskva: İzdatel'stvo Nauka.